

Sygn. akt V ACa 776/15

## WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Barbara Kurzeja (spr.)
Sędziowie :	SA Janusz Kiercz SA Aleksandra Janas
Protokolant :	Barbara Franielczyk

po rozpoznaniu w dniu 17 maja 2016 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa P. W.

przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w (...)

o ochronę dóbr osobistych i zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 13 marca 2015 r., sygn. akt II C 463/14

1. oddala apelację;

2. przyznaje radcy prawnemu D. H. z Kancelarii (...) w R. od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Gliwicach) kwotę 147,60 (sto czterdzieści siedem 60/100) złotych w tym 27,60 złotych podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Aleksandra Janas	SSA Barbara Kurzeja	SSA Janusz Kiercz
----------------------	---------------------	-------------------

Sygn. akt **V ACa 776/15**

## UZASADNIENIE

Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego Skarbu Państwa - Zakładu Karnego w (...) kwoty 150.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w związku z niezapewnieniem mu humanitarnych warunków odbywania przezeń kary pozbawienia wolności, którą odbywa tamże poczynając od dnia 14.05.2014 r.

Twierdził, że warunki te były niezgodne z normami wyznaczonymi przez przepisy prawa krajowego i międzynarodowego i polegały na przeludnieniu, niespełnianiu odpowiednich warunków higienicznych, złym stanie technicznym cel, brakach w ich wyposażeniu, niewłaściwej wentylacji i ogrzewaniu i niezabudowanym kąciku sanitarnym. Nadto woda w celi była zimna, występowały niedociągnięcia w sferze kulturalno-oświatowej, nie zapewniono właściwych warunków do utrzymania higieny osobistej, podawane posiłki nie spełniały norm, utrudniano mu kontakty z bliskimi poprzez zbyt długie przetrzymywanie korespondencji (2 dni), ograniczenie czasu przeznaczonego na rozmowy telefoniczne, kontrolowanie rozmów. Ponadto ograniczano mu dostęp do leków, zarzucano mu niesłusznie symulowanie złego stanu zdrowia, a w jego ocenie – nie był prawidłowo leczony, zawyżano ceny w kantynie więziennej, naruszano przepisy w sprawie rozmieszczania osadzonych w poszczególnych celach poprzez umieszczanie w celi osób o różnym stopniu demoralizacji, a funkcjonariusze więzienni zachowywali się w stosunku do osadzonych niewłaściwie traktując ich przedmiotowo i zwracając się do nich wulgarnie i w sposób nadgorliwy celem uprzykrzenia codziennego funkcjonowania osadzonych oraz stosując wobec nich prowokacje.

Pozwany Skarb Państwa wnosił o oddalenie powództwa i wskazał, że powód przebywał w celach nieprzeludnionych, w godnych warunkach oraz że nigdy nie stosował wobec powoda, w trakcie pobytu, żadnych niedopuszczalnych form postępowania.

Wyrokiem z dnia 13 marca 2015 roku Sąd Okręgowy oddalił powództwo ustalając, co następuje.

Powód ma 28 lat, wykształcenie zawodowe. Przed osadzeniem mieszkał u swojej babki ojczystej, ale obecnie został wymeldowany z tego mieszkania przez siostrę. Ze względu na popełnianie licznych przestępstw (rozboje i kradzieże) powód odbywa karę pozbawienia wolności po raz trzeci. Pierwszy raz trafił do zakładu karnego jak miał 19 lat. Między pobytami był rok na wolności i w tym czasie pracował przez 4 miesiące jako kucharz, a przez 6 miesięcy w schronisku dla bezdomnych zwierząt. W Zakładzie Karnym w (...), gdzie przetransportowano go z Aresztu Śledczego w C., odbywa karę od dnia 14.05.2014 r. do chwili obecnej.

Zakład Karny w(...) jest zakładem typu zamkniętego i przeznaczony jest dla recydywistów penitencjarnych. Budynki Zakładu Karnego w (...) są obiektami wpisanymi do rejestru zabytków. Cele, które zajmował i zajmuje powód są wyposażone w sprzęty kwaterunkowe przewidziane w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Osadzeni spożywają posiłki w celach. Mają sztucce i naczynia. Posiłki wydawane skazanym w Zakładzie Karnym w (...) są urozmaicone, spełniają wszelkie normy ilościowe, kaloryczne i jakościowe określone w obowiązujących przepisach. Okresowe kontrole prowadzone przez Urząd Powiatowego Inspektora Sanitarnego nie wykazały nieprawidłowości w zakresie żywienia osadzonych, w szczególności co do właściwej temperatury posiłków i ich kaloryczności. Każdy z osadzonych ma zapewnioną możliwość korzystania z miski plastikowej, zmiotki, szufelki i kosza na śmieci. Za utrzymanie czystości i porządku w celach oraz higieny osobistej odpowiedzialni są sami osadzeni. W tym celu na początku miesiąca do każdej celi wydawane są środki czystości oraz każdorazowo w przypadku zgłaszania potrzeb w tym zakresie. Dla utrzymania higieny osobistej osadzeni otrzymywali (i nadal otrzymują) stosowne środki i mają stały dostęp do sanitariatów. Nadto, zgodnie z obowiązującymi przepisami, więźniom przysługuje ciepła kąpiel raz w tygodniu. Zakład Karny w (...) zapewnia dwie kąpiele, a dla osób pracujących kąpiel przewidziana jest codziennie.

Po kąpeli osadzeni mają możliwość wymiany bielizny osobistej, co tydzień ręczników, a co 2 tygodnie pościeli. Dodatkowo więźniom wydawane jest mydło toaletowe, papier toaletowy, 200 g proszku do prania, nożyk do golenia, a w razie zgłoszenia potrzeby także pasta i szczoteczka do zębów oraz krem do golenia. Do cel mieszkalnych doprowadzona jest natomiast zimna bieżąca woda, a osadzeni mają prawo do korzystania z grzałek oraz czajników elektrycznych do podgrzania wody. Jeżeli sprzętu takiego nie posiadają, to gorącą wodę mogą otrzymać od osadzonych

porządkowych. Ręczniki i pościel są prane w zewnętrznej pralni, a rzeczy osobiste każdy osadzony pierze we własnym zakresie.

Cele mieszkalne oświetlane są naturalnym światłem padającym z okna. Ponadto w każdej celi jest oświetlenie jarzeniowe oraz oświetlenie żarowe do kontroli celi w porze nocnej, które jest zgodne z przyjętymi normami w tym zakresie. Za zgodą dyrektora osadzeni mogą też korzystać z własnych lampek stołowych np. do czytania.

W jednostce penitencjarnej pozwanego cele mieszkalne posiadają ponadto sprawną wentylację grawitacyjną wyposażoną w kratki, poprzez które odbywa się wymiana powietrza w celach. Drożność kanałów wentylacyjnych jest sprawdzana co najmniej raz w roku przez kominiarza. Prowadzone kontrole w tym zakresie w czasie pobytu powoda w jednostce pozwanego nie stwierdziły żadnych nieprawidłowości. Ponadto zwiększenie cyrkulacji powietrza w celach można uzyskać poprzez otwieranie okien o każdej porze dnia i nocy. Całe cele są remontowane w zależności od potrzeb, według ustalonego wcześniej harmonogramu, ewentualnie poza kolejnością w trybie pilnym, gdy stan celi tego wymaga. W 2014 r. zostało skontrolowanych kilkadziesiąt cel i jedynie w 2 celach zakwestionowano ich stan z uwagi na zniszczone ściany.

Cele mieszkalne mają szerokość od 195 cm do 220 cm, a długość od 395 cm do 415 cm, co daje minimum 8 m<sup>2</sup> na celę. Z powierzchni tej wyłącza się powierzchnię kącika sanitarnego, jednakże powierzchnia minimum 3 m<sup>2</sup> na osadzonego jest wszędzie zachowana. Kąciki sanitarne usytuowane są wewnątrz cel mieszkalnych i mają powierzchnię 1,4 m x 0,9 m oraz zabudowane są nieprzezroczystym materiałem do wysokości co najmniej 1,2 m (1,3 m), co zapewnia minimum intymności i wynika z obowiązujących przepisów, w tym z art. 110 § 3 kkw. W kąciku znajduje się muszla klozetowa i umywalka z bieżącą zimną wodą. Zabudowa tych kącików do pełnej wysokości nie jest możliwa ze względów architektonicznych, gdyż brak jest dodatkowych wolnych kanałów wentylacyjnych. Wynika to też z konieczności monitorowania więźniów i ma na celu zapobieganie próbom samobójczym i stosowaniu przemocy pomiędzy osadzonymi.

W latach 2012 - 2014 w Zakładzie Karnym w (...) zjawisko przeludnienia praktycznie nie istniało. Średnie roczne zaludnienie jednostki w 2012 r. wynosiło 99,51 % ogólnej pojemności, a w 2013 roku wynosiło 99,95 % ogólnej pojemności. Jednocześnie pozwany cały czas podejmuje działania, które mają na celu poprawę warunków odbywania kary, m.in. poprzez ograniczanie czasu przebywania osadzonych w celach mieszkalnych. Osadzeni mają możliwość korzystania ze spacerów, z biblioteki, dokonywania zakupów w kantynie, brania udziału w imprezach oświatowo-kulturalnych (koncerty, spotkania, wystawy, oglądanie filmów) oraz sportowych (m.in. gra w siatkówkę, tenisa stołowego, czy udział w zajęciach lekkoatletycznych). W ramach zajęć z zakresu kultury fizycznej organizowane są turnieje tenisa stołowego, pięcioboju siłowego, siatkówki i piłki nożnej. Osadzeni mają też dostęp do spotkań religijnych oraz w razie konieczności mogą udać się do laboratorium medycznego. W Zakładzie Karnym w (...) prowadzi się działalność z zakresu profilaktyki uzależnień i działa wewnętrzny radiowęzeł, gdzie programy dostosowywane są do potrzeb osadzonych oraz dobierane tak aby niosły walory edukacyjne, pozytywne treści i promowały postawy prospołeczne. Ponadto w istnieje możliwość wykonywania pracy.

Każda z osób przebywająca w Zakładzie Karnym ma zapewnioną darmową opiekę lekarską bez konieczności oczekiwania w kolejkach na odległe terminy wizyt w razie potrzeby konsultacji lub badań specjalistycznych w cywilnych ośrodkach medycznych, a także bezpłatny dostęp do lekarstw. Wszelkie wypadki związane z utratą zdrowia są natychmiast zgłaszane lekarzowi. W razie braku lekarza lub w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia pacjentów wzywane jest pogotowie ratunkowe.

Raz w tygodniu każdy osadzony może wypożyczyć 5-6 książek. W bibliotece znajduje się około 15 000 woluminów, w tym istnieje dostęp do aktów prawnych (175 szt.).

Powód ma prawo do 2 godzin widzeń w miesiącu bez zgody Dyrektora jednostki. Inną formą kontaktu z bliskimi i znajomymi jest korespondencja, którą powód może prowadzić bez ograniczeń. Jeżeli nie ma środków to ma prawo do wysłania 2 listów na miesiąc, na koszt Zakładu Karnego. Korespondencja skazanych jest cenzurowana,

z wyjątkiem korespondencji z pełnomocnikami oraz z organami państwowymi. Ponadto powód raz w miesiącu ma możliwość kontaktu z osobami z zewnątrz za pośrednictwem komunikatora internetowego S. oraz może się z nimi kontaktować codziennie za pośrednictwem telefonu stacjonarnego - do 6 minut, wg grafiku. W przypadku zbiegu realizacji uprawnień przez kilku osadzonych, połączenia telefoniczne realizuje się zgodnie z zasadą pierwszeństwa oraz uwzględnieniem ważnych spraw rodzinnych (np. choroba lub śmierć w rodzinie). Kontakt z bliskimi jest realizowany nawet w przypadku ukarania karą dyscyplinarną.

Osadzeni posiadający środki własne mogą dokonywać zakupów produktów w kantynie, którą prowadzi obecnie (...) Przedsiębiorstwo (...). Na podstawie umowy nie może ono zawyżać cen produktów towarów powyżej 5 % w stosunku do marż sklepowych obowiązujących w okolicznych sklepach, z wyłączeniem marketów. Ceny są sprawdzane raz na kwartał przez upoważnionego pracownika, z czego sporządzany jest protokół.

Powód, miał zapewnione prawo do składania wniosków, skarg i prośb. Formalnie złożył jeden wniosek i dwie skargi, odpowiednio dnia 27.05.2014 r., 24.06.2014 r. i 28.07.2014 r. zgłaszając chęć uzyskania przepustki oraz skarżąc się na niewłaściwe leczenie i odmowę doprowadzenia do aparatu telefonicznego. Dyrektor Zakładu Karnego po przeprowadzeniu postępowań wyjaśniających uznał skargi za bezzasadne oraz odmówił powodowi udzielenia zezwolenia na opuszczenie ZK, z uwagi na brak spełnienia przez niego stosownych przesłanek. Ponadto w dniu 30 lipca 2014 r. do Komendy Powiatowej Policji wpłynęło doniesienie powoda dotyczące niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariuszy Służby Więziennej Zakładu Karnego w (...) w okresie od 14.05.2014 r. do 5.08.2014 r. polegającym na uniemożliwieniu mu wysłania korespondencji urzędowej jak i prywatnej, tj. o czyn z art. 231 § 1 k.k. Postanowieniem z dnia 8.08.2014 r. na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. odmówiono wszczęcia śledztwa w sprawie.

Powód w trakcie pobytu w jednostce penitencjarnej większość czasu spędza w celi. Uczestniczy też w codziennych spacerach i apelach oraz korzysta z biblioteki i dotychczas nie wyrażał zainteresowania innymi zajęciami. Powód utrzymuje regularne kontakty z bliskimi, ojcem i babką, w formie listowej i telefonicznej. W Zakładzie Karnym nie pracuje, gdyż istnieje uzasadniona obawa, że powód będzie rozpowszechniał środki odurzające. U powoda zostały znalezione tzw. „dopalacze”. W trakcie pobytu powód był parokrotnie konsultowany przez lekarzy, w tym lekarzy specjalistów, a w wypadkach uzasadnionych były mu przepisywane stosowne leki. W Zakładzie Karnym w (...) dokonał dwóch samouszkodzeń. Jego zachowanie jest oceniane przez funkcjonariuszy jako naganne.

Na podstawie powyższych ustaleń Sąd Okręgowy uznał, że powód przebywał w warunkach, które nie naruszały w żaden sposób jego dóbr osobistych w związku z czym jego powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie z braku podstaw z art. 23,24 i 448 k.c.

W ocenie Sądu Okręgowego, powód nie może powoływać się na zarzut przeludnienia twierdząc jedynie, że nie był zachowany metraż i że ocenia to na oko, jeżeli z dokumentacji Zakładu Karnego nie wynika, aby do takiej sytuacji dochodziło we wskazywanym przez powoda okresie. Wskazać również należy, iż cele w jednostce pozwanej w czasie osadzenia powoda były wystarczająco oświetlone i wyposażone zgodnie z obowiązującymi przepisami penitencjarnymi w niezbędny sprzęt kwaterunkowy. Natomiast kąciki sanitarne, na które składa się muszla klozetowa i umywalka z bieżącą wodą z mocy przepisu art. 110 § 3 k.k.w. usytuowane są wewnątrz cel mieszkalnych, ale od reszty pomieszczenia odgradza je przegroda, która zapewnia minimum intymności. Cele posiadają sprawną wentylację grawitacyjną. Ponadto każda cela posiada pełnowymiarowe, dające się otworzyć okno, którego uchYLENIE daje możliwość zwiększenia cyrkulacji powietrza i lepszą wentylację. Za utrzymanie higieny osobistej i czystości w celach odpowiadają osadzeni i otrzymują w tym celu stosowne środki, korzystają z kąpielni, sanitariatów oraz wymiany bielizny pościelowej i odzieży. Osadzeni w Zakładzie Karnym w (...) mają możliwość podjęcia pracy, dokonywania zakupów w kantynie, korzystania z kaplicy, spacernika, biblioteki, udziału w programach edukacyjnych z zakresu ekologii, sportu, profilaktyki uzależnień, na terenie jednostki działa radiowęzeł, organizowane są koncerty, szereg różnego rodzaju konkursów, zawody sportowe. Więźniowie mają też zapewnioną bezpłatną pomoc medyczną oraz leki. Powyższe warunki odbywania kary trudno uznać za niehumanitarne i uwłaczające godności powoda.

W pozwanej jednostce penitencjarnej powód miał możliwość odpowiedniego spędzania czasu wolnego, gdyż organizowane były zajęcia kulturalno-oświatowe oraz o charakterze sportowym i jak sam przyznał, miał możliwość wychodzenia na spacer każdego dnia oraz korzystania z biblioteki.

Odnosząc się do twierdzeń powoda, że sposób leczenia w Zakładzie Karnym był nieprawidłowy, Sąd uznał, że nie znalazły one potwierdzenia w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Sam powód przyznał, że za każdym razem kiedy zgłaszał się do lekarza był przyjmowany. Z dokumentacji zgromadzonej w sprawie wynika, że zostały w tym zakresie przeprowadzone u powoda stosowne badania, a nadto został również skierowany na konsultację laryngologiczną oraz badanie EEG.

Powód, wbrew jego subiektywnemu odczuciu, nie może powoływać się na zarzut utrudnionego kontaktu z bliskimi, ponieważ mógł on korzystać z widzeń z bliskimi oraz regularnie dzwonić do nich. Kilkugodzinne oczekiwanie na wolny telefon nie wpływało przecież na to, że tego kontaktu był w ogóle pozbawiony. Także otrzymanie korespondencji po dwóch dniach od wpłynięcia do ZK, nie jest czasem oczekiwania, który można by uznać za zbyt długi zważywszy, że korespondencja musi być cenzurowana.

Nie zasługuje również na uznanie zarzut powoda, że pomimo zgłaszanych zastrzeżeń został umieszczony na Oddziale razem z osobami o różnym stopniu demoralizacji. Jednostki penitencjarne tworząc grupę wychowawczą mają przede wszystkim na uwadze bezpieczeństwo skazanych, ponadto względy socjalno – bytowe oraz kryteria określone przepisami prawa. Powód nie zgłaszał żadnych obaw o swoje bezpieczeństwo ani nie żądał odseparowania od innych osadzonych. Z kolei stopień demoralizacji oraz zachowanie się powoda w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności w pozwanej jednostce penitencjarnej, w tym dopuszczenie się: dwóch samouszkodzeń, posiadanie niedozwolonych środków odurzających, niewłaściwe odnoszenie się do funkcjonariuszy, doprowadziło do czasowego umieszczenia powoda w celi izolacyjnej. Nie sposób także uznać, aby takie zdarzenia jak przeszukanie celi i zaprowadzenie powoda na wykonanie testów na obecność narkotyków szkodziły jego zdrowiu, w tym psychicznemu i aby tak silnie wzburzyły powodem, że musiał on dokonać z tego powodu samouszkodzeń. Zarówno przeszukania celi, zatrzymanie rzeczy powoda, jak i wymierzenie kary dyscyplinarnej znajdują nadto podstawy w przepisach prawa.

W apelacji od powyższego wyroku powód podnosząc zarzut:

- naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału i wybiórczej jego ocenie oraz nieuwzględnieniu okoliczności przemawiających na korzyść powoda,
  - art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych powoda,
  - art. 23w zw. z art. 24 § 1k.c, i 448 k.c. poprzez ich niezastosowanie
- wniósł o jego zmianę przez uwzględnienie powództwa.

### ***Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.***

Apelacja nie jest uzasadniona.

Dla skuteczności zarzutu popełnienia przez Sąd pierwszej instancji błędu w ustaleniach faktycznych nie wystarcza stwierdzenie o ich wadliwości. Konieczne jest tu wskazanie przyczyn dyskwalifikujących postępowanie sądu w tym zakresie. Jak już było wielokrotnie wyjaśniane w orzecznictwie (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2004 r., II CK 354/03, OSNC 2005, nr 5, poz. 91), wykroczenie przez sąd poza granicę statuowanej tym przepisem zasady swobodnej oceny dowodów zakłada wykazanie, że wnioski wyprowadzone przez sąd z zebranego materiału dowodowego były nielogiczne bądź sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego albo że sąd oparł swe ustalenia na dowodach nieprawidłowo przeprowadzonych lub poczynionych bez wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego. Skarżący natomiast takich uchybień Sądu Okręgowego nie wykazał wskazując jedynie, że z jego zeznań wynikają uciążliwości wynikające z przebywania w zakładzie karnym, a także związane z

niewłaściwym rozmieszczeniem w poszczególnych celach, nieodpowiednim wobec niego stosunkiem funkcjonariuszy i wygórowanych cen w kantynie, co miało wpływ na dokonanie przezeń samouszkodzeń i związanych z nimi cierpień. Brak ten w istocie uchyla możliwość dokonania jego kontroli instancyjnej, zwłaszcza że przeprowadzona przez Sąd Okręgowy ocena zgromadzonego materiału dowodowego w żaden sposób nie uchybia treści art. 233 § 1 k.p.c., a wyprowadzone na jej podstawie ustalenia faktyczne Sąd Apelacyjny akceptuje i uznaje za własne.

Z kolei przepis art. 227 k.p.c. uprawnia sąd do selekcji zgłoszonych dowodów, jako skutku przeprowadzonej oceny istotności okoliczności faktycznych, których wykazaniu dowody te mają służyć. Nieistnienie związku pomiędzy zawnioskowanym dowodem, czy dowodami a istotą zawisłego sporu skutkuje przyjęciem zbędności przeprowadzenia postępowania dowodowego w sprawie w określonym zakresie. Skarżący stawiając zarzut naruszenia art. 217 § 2 k.p.c. powinien zatem wykazać, że pominięcie określonego dowodu nastąpiło w wyniku wadliwej oceny okoliczności decydujących, w świetle art. 227 k.p.c., o potrzebie przeprowadzenia dowodu w sprawie (por. z wyrokiem SN z dnia 6 kwietnia 2011 r., I CSK 475/10, LEX nr 846539). Tymczasem analiza zgłoszonych przez powoda wniosku dowodowego o przeprowadzenie dowodu z zeznań wskazanych świadków prowadzi do wniosku, że były one bądź nieprzydatne dla ustalenia twierdzonych przez stronę okoliczności faktycznych (większość wskazanych świadków nie odbywała z powodem kary w Zakładzie Karnym w (...), natomiast świadkowie G. (1) i G. (2) mieli potwierdzić zeznania złożone przez powoda na temat warunków odbywania kary pozbawienia wolności w (...). Prowadzenie dowodu na okoliczności ustalone w drodze przesłuchania powoda było zatem zbędne, jako nieistotnego dla rozstrzygnięcia (art. 217 k.p.c.). Jak się podkreśla w orzecznictwie, przy dokonywaniu oceny działania strony pozwanej trzeba mieć nadto na uwadze konieczność zachowania należytych proporcji i umiaru. Nie można zatem nadużywać instrumentów prawnych właściwych ochronie dóbr osobistych dla przypadków dotyczących wyłącznie subiektywnych odczuć osoby poszukującej ochrony prawnej.

W związku z zarzutami skarżącego dotyczącymi podejmowanych wobec niego przez funkcjonariuszy pozwanego działań podnieść z kolei należy, że jak się wskazuje w judykaturze i piśmiennictwie (por wyrok SN z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 473/11, OSNC 2012/12/146), godność człowieka jest dobrem osobistym, które podlega ochronie m.in. na podstawie art. 23 i 24 k.c., jak również - w stosunku do osób odbywających karę pozbawienia wolności - na podstawie art. 40 ust. 4 Konstytucji, art. 3 Konwencji oraz art. 4 k.k.w. Przepisy te nakazują wykonywanie kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności skazanego oraz zakazują stosowania tortur lub nieludzkiego albo poniżającego traktowania i karania skazanego. Ograniczenie praw i wolności skazanego może wynikać zatem jedynie z ustawy i wydanego na jej podstawie prawomocnego orzeczenia. Ustawowe ograniczenia praw i wolności osób odbywających karę pozbawienia wolności zamieszczone są m.in. w kodeksie karnym wykonawczym, regulującym zasady i sposób wykonywania orzeczonych przez sądy kar. Przepisy art. 102, art. 110a, art. 135 k.k.w. określają prawa i obowiązki osób odbywających karę pozbawienia wolności oraz regulują uprawnienia i obowiązki funkcjonariuszy zakładów karnych w zakresie nadzoru nad prawidłowym wykonaniem tej kary oraz ochrony porządku i bezpieczeństwa. Jednocześnie w art. 142-148 k.k.w. przewidziano kary dyscyplinarne, regulując także zasady postępowania dyscyplinarnego. Przepisy kodeksu karnego wykonawczego przewidują też szczególną drogę dochodzenia przez skazanych odbywających karę pozbawienia wolności ochrony ich praw naruszonych lub zagrożonych działaniami funkcjonariuszy więziennych. Zgodnie z art. 7 i 34 k.k.w., skazany może zaskarżyć do sędziego penitencjarnego oraz do sądu penitencjarnego decyzje wydawane przez funkcjonariuszy z powodu ich niezgodności z prawem, jak również zaskarżyć wymierzenie kary dyscyplinarnej (art. 148 § 1 k.k.w.). W tym szczególnym trybie następuje zatem stwierdzenie, czy decyzja oraz działania i zaniechania funkcjonariusza służby więziennej ograniczające prawa osoby osadzonej były zgodne z prawem czy bezprawne. W tym trybie następuje także badanie merytorycznej zasadności takich decyzji (działań), które wydawane są w celu zapewnienia bezpieczeństwa i realizacji zadań wychowawczo-resocjalizacyjnych ciężających na administracji zakładu karnego.

Z tych względów, jak trafnie z kolei wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lutego 2012 r., IV CSK 276/11 (OSNC 2012, nr 9, poz. 107), sąd w sprawie o naruszenie dóbr osobistych skazanego nie może oceniać, czy funkcjonariusz służby więziennej działał zgodnie z prawem czy bezprawnie, jak również czy zastosowanie wobec skazanego kary dyscyplinarnej było uzasadnione i zgodne z prawem. Do oceny tej uprawniony jest jedynie sędzia lub sąd penitencjarny

w razie odwołania się skazanego od takich decyzji lub podjęcia działania z urzędu. Dopuszczenie badania tych kwestii przez sąd cywilny w sprawie o naruszenie dóbr osobistych skazanego oznaczałoby nie tylko dopuszczenie dwutorowości postępowania sądowego w zakresie nadzoru nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności, lecz także prowadziłoby w konsekwencji do faktycznego pozbawienia znaczenia przyjętego przez ustawodawcę trybu postępowania i oddziaływania sędziego i sądu penitencjarnego na skazanego w zakładzie karnym. Gdyby skazany, pozbawiony przez funkcjonariusza zakładu karnego pewnych uprawnień przewidzianych w kodeksie karnym wykonawczym lub ukarany dyscyplinarnie, mógł - bez zaskarżenia takiej decyzji w trybie przewidzianym w tym kodeksie - skutecznie dochodzić ochrony bezpośrednio przed sądem cywilnym w sprawie o naruszenie dóbr osobistych, to przewidziany i uregulowany w kodeksie karnym wykonawczym tryb postępowania penitencjarnego nie tylko nie mógłby spełniać funkcji zakładanych przez ustawodawcę, lecz w istocie straciłby rację bytu. Jeżeli zatem skazany nie uzyskał w trybie przewidzianym przepisami kodeksu karnego wykonawczego stwierdzenia przez sędziego lub sąd penitencjarny niezgodności z prawem decyzji funkcjonariusza służby więziennej pozbawiającej go określonych uprawnień lub poddającej go karze dyscyplinarnej, to w procesie o ochronę dóbr osobistych wytoczonym z powodu pozbawienia go tego uprawnienia lub ukarania dyscyplinarnego, należy przyjąć brak bezprawności działania pozwanego, chyba że skazany nie wniósł odwołania z uzasadnionej obawy przed represjami.

Taka sytuacja w sprawie niniejszej nie miała miejsca, w związku z czym Sąd pierwszej instancji zasadnie uznał, że zarzucane w pozwie działania strony pozwanej nie były bezprawne skoro podejmowane były w ramach uprawnień przyznanych funkcjonariuszom na podstawie wskazanych przepisów kodeksu karnego wykonawczego i brak jest w sprawie potwierdzenia przez sędziego lub sąd penitencjarny niezgodności z prawem wymienionych działań.

Tak stan faktyczny wskazany przez powoda odnośnie jakości opieki medycznej, jak i ustalenia faktyczne poczynione w tym zakresie przez Sąd Okręgowy nie dają również jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, że pozwany naruszył dobra osobiste powoda w postaci „prawa do leczenia” i że na skutek nieudzielenia powodowi pomocy medycznej w sposób oczekiwany przez powoda poniósł on uszczerbek na zdrowiu.

Udzielanie powodowi w ramach odbywania przez niego kary pozbawienia wolności świadczeń zdrowotnych w sposób nieodpowiadający oczekiwaniom powoda nie może zostać zakwalifikowane jako naruszające jego dobra osobiste. Katalog dóbr osobistych, wymienionych w art. 23 k.c., pozostających pod ochroną prawa cywilnego jest otwarty i wraz ze zmianami stosunków społecznych mogą pojawiać się i znikać pewne dobra, co jednak nie oznacza, że należy do niego zaliczyć prawo do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, leków i artykułów sanitarnych, gwarantowane przepisem art. 115 k.k.w. Skoro jest ono uprawnieniem przyznanym wymienioną regulacją, to tym samym nie może być zaliczone do kategorii wartości stanowiących dobro osobiste jednostki. Nie ma zatem podstaw do przyjęcia, że wymienione prawo powinno być chronione dodatkowo za pomocą środków wskazanych w art. 24 k.c. Wprawdzie na Państwie ciąży obowiązek zapewnienia osobom odbywającym w zakładach karnych karę pozbawienia wolności właściwej opieki medycznej, niemniej jednak o naruszeniu praw skazanego, któremu w takich wypadkach służy prawo do ochrony prawnej, można mówić wtedy, gdy na skutek nieudzielenia takiej pomocy lub nienależytego leczenia dozna on uszczerbku na zdrowiu (art. 445 § 1 k.c.). Naprawienia szkód majątkowych będących wynikiem niewywiązywania się z wymienionego obowiązku ustawowego i nieprawidłowego leczenia poszkodowany może zatem dochodzić na zasadach ogólnych przewidzianych odrębnymi przepisami umożliwiającymi uzyskanie pełnej ich kompensaty (tak: w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 2 lipca 2013 r., V ACa 198/13, niepubl.).

Tym samym zarzuty skarżącego w tym zakresie są nieuzasadnione, a jeśli idzie o pozostałe zarzuty brak jest podstaw do uznania, że wskazywane przez powoda warunki odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w (...) naruszały jego godność.

O naruszeniu godności skazanego z prawem do ochrony prawnej można mówić dopiero wtedy, gdy cierpienia i upokorzenie przekraczają konieczny element cierpienia wpisanego w odbywanie kary pozbawienia wolności, zwłaszcza przy bierności zakładu karnego, który nie dba o poprawę warunków odbywania kary, o remonty, o polepszenie warunków socjalnych, żywieniowych, czy wreszcie kulturalnych.

W świetle ustaleń Sądu Okręgowego, takiego zachowania nie można było przypisać jednostce organizacyjnej pozwanego, zwłaszcza przy podejmowanych przezeń własnych działaniach zmierzających do poprawy warunków w nich panujących. Poziom dolegliwości powoda związany z odbywaniem kary pozbawienia wolności nie dawał zatem podstaw do przyjęcia, że przebywał on w niegodziwych, naruszających jego godność warunkach i nie uzasadniał potrzeby udzielenia mu sądowej ochrony przez przyznanie odpowiedniego zadośćuczynienia pieniężnego.

Należało zatem podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że powód nie wykazał naruszenia przez pozwanego dóbr osobistych powoda ani wyrządzenia szkody pozostającej w związku przyczynowym z działaniem bądź zaniechaniem tego pozwanego, a więc przesłanek rodzących jego odpowiedzialność cywilną i apelację oddalić na zasadzie art. 385 k.p.c., jako pozbawioną uzasadnionych podstaw.

Na podstawie § 15 i 16 w zw. z § 10 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu Sąd Apelacyjny przyznał pełnomocnikowi powoda ustanowionemu z urzędu od Skarbu Państwa kwotę 120 plus 23% VAT w wysokości 27,60 zł, łącznie kwotę 147,60 zł tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Aleksandra Janas SSA Barbara Kurzeja SSA Janusz Kiercz